

Warszawa, 24-05-2023 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

VII.801.2.2022.KSZ

Pani

Marlena Małąg

Minister Rodziny i Polityki Społecznej

e-PUAP

Szanowna Pani Minister,

do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek obywatelki, która określiła siebie jako osobę z pokolenia 60+. Wnioskodawczyni wskazała na problem dotyczący obowiązku składania miesięcznej deklaracji rozliczeniowej wyłącznie elektronicznie. Wniosek ten stał się podstawą mojego wystąpienia skierowanego do Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w tej sprawie¹.

Wyjaśnienia przekazane przez Panią Prezes², jakkolwiek bardzo cenne i ważne z punktu widzenia podjętych działań promocyjnych, nie stanowią jednak odpowiedzi na realny problem omówiony szeroko w przywołanym na wstępie piśmie.

W art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1621; dalej jako: ustawa nowelizująca) dodano w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1009 ze zm.) **art. 47b i art. 47c, zgodnie z którymi płatnik składek zobowiązany jest założyć profil informacyjny**

¹ https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2022-12/Do_ZUS_rozliczenia_tylo_elektronicznie_27.12.2022.pdf (dostęp 21.05.2023).

² https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2023-01/Odpowiedz_ZUS_rozliczenia_tylo_elektronicznie_11.01.2023.pdf (21.05.2023).

w systemie teleinformatycznym³ Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako: ZUS). W przypadku zaś niedopełnienia tego obowiązku przez płatnika składek profil informacyjny zostanie założony przez ZUS. Płatnik składek zobowiązany jest także do utrzymywania aktywnego profilu informacyjnego w systemie teleinformatycznym ZUS w czasie prowadzenia w ZUS rozliczeń z tytułu składek. **Zgodnie z art. 23 pkt 4 ustawy nowelizującej art. 1 pkt 15 wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2023 roku.**

Problem, na jaki zwróciła uwagę obywatelka kierująca wniosek do Rzecznika Praw Obywatelskich – jak wskazywałem w wystąpieniu do Pani Prezes przywołanym powyżej – wpisuje się w zjawisko obejmujące wykluczenie cyfrowe seniorów, a także obowiązek państwa polegający na zagwarantowaniu efektywnej legislacji zakazującej dyskryminacji ze względu na wiek. Problem powyższy ma także znacznie szerszy wymiar, co również zostało odnotowane w wystąpieniu skierowanym do Pani Prezes. **Efektywne zapobieganie wykluczeniu cyfrowemu seniorów wymaga edukacji, a tej od lat niezmiennie brakuje w polskim systemie.** Tego również dotyczyło jedno z wystąpień Rzecznika Praw Obywatelskich skierowanych do Prezesa Rady Ministrów⁴.

Rzecznik Praw Obywatelskich pragnie, aby między innymi ta sprawa przyczyniła się do rozpoczęcia szerszej dyskusji obejmującej temat wykluczenia cyfrowego seniorów, możliwej dyskryminacji oraz *ageizmu*. Komisja Ekspertów ds. Osób Starszych, działająca przy Rzeczniku Praw Obywatelskich, przedstawiła w ostatnim czasie opinię wraz z rekomendacjami do podjęcia działań w sprawie cyfrowej sprawozdawczości i rozliczeń podatkowych leżących po stronie organizacji pozarządowych. Problemy te dotyczą najczęściej organizacji zrzeszających osoby starsze, z których większość nie posiada odpowiednich kompetencji cyfrowych. Wśród nich są m. in. Uniwersytety Trzeciego Wieku, koła gospodyń wiejskich czy organizacje kombatanckie, których członkowie mają często ponad 80 lat. Problem dotyczy także organizacji działających w sferze kultury, ochrony zdrowia czy ochrony tradycji i dziedzictwa narodowego, których członkowie władz odpowiedzialni za podpisywanie cyfrowych dokumentów to seniorzy lub inne osoby wykluczone cyfrowo. W ocenie Komisji ds. Osób Starszych obecna sytuacja nie tylko wymaga dodatkowych zabiegów ze strony organizacji po to, by spełnić nałożone przez państwo wymogi, ale prowadzi również do dyskryminacji osób starszych, które często same rezygnują z członkostwa we władzach organizacji wiedząc, że nie poradzą sobie z cyfrowymi obowiązkami, bądź nie są do tych władz wybierane z uwagi na brak kompetencji cyfrowych. Zdarzają się także sytuacje, w których sprawozdania czy rozliczenia podatkowe formalnie są podpisywane przez seniorów, ale faktycznie robią to inne osoby, posiadające odpowiednie kompetencje

³ Platforma Usług Elektronicznych (PUE) ZUS.

⁴<https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20do%20Prezesa%20Rady%20Ministr%C3%B3w%20ws%20edukacji%20senior%C3%B3w%2025.02.2021.pdf> (dostęp 21.05.2023).

cyfrowe, ale nie mające do tego uprawnień. Dodatkowym problemem są koszty, które muszą ponieść organizacje w związku z rozliczeniami podatkowymi. Mogą one być podpisywane wyłącznie podpisem elektronicznym, za który organizacje muszą zapłacić.

Chciałbym zaznaczyć, że problem dotyczący wykluczenia cyfrowego osób starszych jest dostrzegalny. Automatyczne zaś przekształcanie dotychczasowych obowiązków papierowych w obowiązki cyfrowe bez zapewniania odpowiednich przepisów przejściowych, a także możliwych wyłączeń uzasadnionych okolicznościami, jak chociażby opisanych w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich – wiekiem i brakiem kompetencji cyfrowych – budzi zastrzeżenia w zakresie nie tylko prawidłowej legislacji, ale także zgodności z konstytucyjną zasadą niedyskryminacji (art. 32 ust. 2 Konstytucji RP) oraz właściwym poszanowaniem praw osób w wieku podeszłym do godnego i niezależnego życia (art. 25 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej).

Będę wdzięczny Pani Minister za pochylenie się nad tym tematem, a także za głos w dyskusji na temat konieczności wspierania osób starszych w świecie zdominowanym przez cyfryzację oraz wprowadzania takich rozwiązań, które w przypadku braku możliwości nabycia kompetencji cyfrowych nie będą doprowadzać do wykluczenia tych osób.

Pod rozwagę poddaję także – w trybie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.) – podjęcie odpowiednich działań legislacyjnych w tej sprawie.

Z poważaniem,

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

Pani Gertruda Uścińska

Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

e-PUAP